ÇINARALTI

BU SAYIDA :

TEVFİK FİKRET

O sadece büyük bir Türk şairidir. Hiç bir zümrenin gizli emellerini taşıyan satılmış bir propagandacısı değil..

Yazan: O. S. O.

İngiliz milleti niçin yükseldi?
Yazan :
Dr. Mustafa Hakkı Akansel

Türk Rönesansı ne zaman başladı?
Yazan :
Adnan Giz

Muvazenesiz nüfus çoğalması
Yazan :
Dr. Haydar İbrahim Aydar

Bursada :
Yunus Emre ve Âşık Yunusun anıt kabirleri
Yazan :
Rıza Yalgın

Muhteşem Süleymana
«Şiir»
A. Hâdi Okan

Köylünün türküsü
«Şiir»
Kamer Konyalıoğlu

HAKİKAT VE HAYAL
Yazan :
Orhan Seyfi Orhon

Sayı : 97
Kuruş : 15

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT

YENİ ÇIKTI

ORHAN SEYFİ ORHON

Kulaktan Kulağa

Günün nükteleri, fıkraları, tenkidler, hicivler, istihzalar, şakalar...

«Çınaraltı Yayını»nın 5 inci kitabı — Fiati: 50 kuruş.
Adres: İstanbul, Ankara caddesi, No. 47. Çınaraltı idarehanesi

misafir gelince

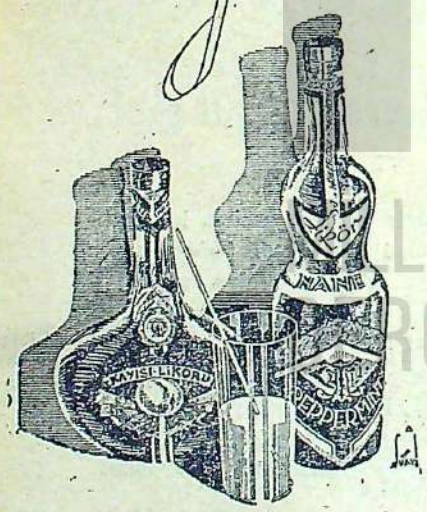

SODALI LİKÖR
İKRAM EDİNİZ

Yaylâ türküsü

Şairi :
HALİDE NUSRET ZORLUTUNA
Fiatı: 50 kuruş

7 Ağustos
Millî Piyango

bileti almalısınız. Bir mevsimin bütün sevinci bu biletlerin içindedir.

Cumhuriyet Matbaası — İstanbul
Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
Orhan Seyfi Orhon

DİŞ TABİBİ

ALİ RAUF
GÜLSEVEN

Hastalarını hergün kabule başlamıştır. Sirkeci Ankara otell karşısında 55

Hüseyin Namık Orkun

TÜRK EFSANELERİ

Fiatı 50 kuruş

UMUMİ SATIŞ YERİ :
İSTANBUL-ANKARA CADDESİ
ÇINARALTI İDAREHANESİ Nº 47

Birkaç güne kadar çıkıyor

En Büyük Tehlike'nin iç yüzü

Bu risaleyi dikkatle, ibretle, fakat mutlaka okuyunuz!

Fiatı 30 Kuruş

Konuşmalar

Bay Ahmet Esat Sevsevil:

— (Yeşil Bursa) adlı şiirinizi bana ithaf etmişsiniz, teşekkür ederim. Bu şiirde halk edebiyatının havası var. Hoş bir şey. Şiirinizi yazıyorum:

YEŞİL BURSA

— Bay Orhan Seyfi Orhon'a —

Yürekte yeşilin hasreti diner
Yolcular önünde bir kere dursa
Cennetten bir köşe inandım bu yer
Buna da gayrisi inansın Bursa

Aktıkça sürüler, akşam, tepeden
Ruhumu bir hüzün sarıyor, neden?
Yoksa sen misin o, beni mest eden
Eşin, menendin yok, yamansın Bursa

Sendedir coşkunu gür membaların,
Gölgeli kırların ergin, bağların,
Sendedir en tatlı düşü dağların
Yaslı gönüllere dermansın Bursa

Uludağ, başında altın bir taç mı?
Şu siyah korular omzunda saç mı?
Bu neşene sebep karşı yamaç mı?
Güzelsin; kendine hayransın Bursa.

Gözümde tütecek bayırın, ovan
Şiirini duyarak gezdiğim orman
Nasıl bu diyardan ayrılır insan?
Benim de gönlümü alansın Bursa.

Ahmet Esat SEVSEVİL

Birinci kıtanın dördüncü mısraını pek iyi anlıyamadım:

Buna da gayrisi inansın Bursa!

İnanmasın mânası anlaşılıyor. Türkçede «Ona ben inanayım, buna da başkası inanmasın!» dediğimiz zaman ne anlarsınız, inanmasın, değil mi? Halbuki siz bunu söylemek istemiyorsunuz, zannederim.

Bir de, Bursa gibi güzel bir yeri anlatan bu manzume biraz daha renkli, daha orijinal olmalıydı. (Köyden ayrılış) manzumesi o kadar muvaffak değil! Çok tekrarlanmış sözler. Halk edebiyatından istifade etmeli. Fakat onun sözlerini, hislerini aynen tekrarlamamalı!

Bay İsmail Karan:

— (Talih) ismindeki şiirinizde dağınıklık var. Şiirde hitapları pek dikkatli, pek yerinde kullanmalı: Ah, hey, dur, vur gibi sözler mısraın bünyesinin dışında kalırsa şiire kuvvet vermez, tam tersine bir zaaf olur. Şiirin edasında, akışındaki birliği bozar. Meselâ:

Tacı, tahtı yok olan ah, garip saltanatım

mısraında (ah) olmasa daha iyi olurdu. Sonra:

Dur, hey geme gelmiyen ebediyet âşığı
Dur, hey, talih sana kör bakana Allah için

gibi mısralardaki hitaplar zaptedilememiş bir coşkunluktan ziyade kulağa çarpan bir tekerrür hissini veriyor. Bir de talihe bir şahsiyet vererek ona hitap etmek, yani edebiyatçıların tâbirince (teşhis ve intak) yapmak her zaman güzel olmaz. Şiiri tabiîlikten çıkarır. Bir de burada (kör bakana) tâbirini kullanıyorsunuz. Galiba, bu (hor bakana olacak. Kör bakmak, görmeyen gözlerle bakmaktır. Kör talih denmesi talihin kendini arıyanı bir türlü görmemesindendir. (Onu düşünürken) isimli manzumeniz daha derli toplu. Bunu aynen alıyorum:

ONU DÜŞÜNÜRKEN

Ben onda tarihimin arslanlarını buldum,
Kahramanlığı ölü vücudundan bile um.

Adımında Yavuzun yüce hamlesi vardı;
Arzuları ondandı öyle dolar taşardı.

İlk hedefe koşarken o bir Fâtih gibiydi;
Zafer taçlarını da hep onun gibi giydi...

19 Mayısta da bir Gazi Osmandı o,
Ankaradan koşarken, bir Kılıç Arslandı o.

Çanakkalenin ölmez âbidesini dikti,
İhtilâl kılıcını sıyırırken dimdikti...

30 Ağustosumuz bir Malazgirt değil mi,
Hatay hâtırlatmaz mı, bize Yavuz Selimi?..

Ceddimin kudretini onda toplanmış buldum;
O bir İlâhsa eğer, başının tacı yurdum...

İsmail KARAN

Bu manzumenin bir kusuru varsa hep söylenmiş şeyleri tekrarlıyor. Ya, yeni bir tarzda söylemek, yahut da söylenmiyeni bulmak lâzımdı. Tabiî bu, çok güçtür. Ama, sanata da kim kolay diyor ki... Manzumenin son mısraında:

O bir İlâhsa eğer başının tacı yurdum.

diyorsunuz. Zannederim, bunda bir anlatış hatası var. Siz, bu mısraı Atatürkü taziz için söylüyorsunuz. Fakat yurdun, Atatürkün baş tacı olması yurdun Atatürkü taziz ettiğini değil, Atatürkün yurdu taziz ettiğini gösterir. Sonra taç, İlâhların değil, kıralların, hükümdarların giydiği şeydir. Bütün bunlara rağmen yazınızın birçok kıymetli rafları var ki muvaffak olacağınıza bırakmıyor.

Bay Sahir Tunç:

— (İzmirde bir akşam) isimli manzumenizde güzel mısralar ve pek güzel kafi var. Bu şiirde Yahya Kemalin izleri bir surette görülüyor. Yalnız bu manzume hangi vezinle yazılmış? Aruzla mı? Hece mi? Bazı nadir mısraları aruza, bazı mısraları heceye uyuyor. Bütünü hiç birine uymuyor. Nazımda ya aruz, ya hece vezni kullanmak lâzım. Bir de serbest vezinle yazılmış şiirler var ki onun şekli, tarzı da büsbütün başkadır. Bu hiç birisinden değil. İlk bu meseleyi halletmeli. Çünkü, şiirde en kolay tarafıdır. Buraya takılıp kalanların daha ilerilere gitmek ihtimali yoktur.

Bay Mustafa Yurtsever:

Sizin güzel şiirlerinizi hatırlıyorum. Kalemizden çok zayıftır. Bununla beraber güzel şiirlerinizi (Çınaraltı) nda neşrediyorsanıyorum. (Halı) isimli manzumeniz — sağ olsun — hoşuma gitti. Tekrar etmeden geçemiyeceğim.

HALI

Ne boş görünüyor güneşte rengi,
Pek süslü, pek kibar Türkün öz malı.
Üstüne bir daha bulunmaz dengi,
Altın gibi parlar ipekli halı.

Ne kadar övünsek, sevinsek haklı,
Her yerinde Türkün irfanı saklı
Dört köşe kenarı salkım saçaklı,
Salkımlı, saçaklı, çiçekli halı.

Nakışları aşka benziyen sihir,
Onun değerini yalnız Türk bilir,
Sevgili yurdumda inci gibidir,
İpekli, çiçekli, göbekli halı.

MUSTAFA YURTSEVER

Bu şiir pek hoş. Yalnız biraz fazla [illegible] daktik olmuş. Eğer şuna biraz kıvrak biraz orijinalite, biraz daha renk ilâve seydiniz eşine az rasgelinen çok güzel manzumelerden biri olurdu. Bu tarzda yazılarınızı bekliyoruz. Tecrübeler yapınız. Beğendiğiniz tarafları çizmekten çekinmeyiniz. Meselâ: Bu manzumenin son kıtasının üçüncü beyti zayıf:

Sevgili yurdumda inci gibidir,

mısraı, halı için söylenecek sözlerin güzellerinden değildir. Halbuki siz bunu pek [illegible] görebilirsiniz de... Şiirin öbür tarafları kadar güzel! Tebrik ederim ve sizden tarzda manzumeler beklerim.

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 97

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi. No. 47

Telefon : 22129

Fiatı: 15 Krş.

31 Temmuz 1943 Cumartesi

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Cilt : 4

Hakikat ve hayal

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

İnsan muhayyilesi geleceğe ait hayaller kurabilmekte ne kadâr âciz! Her sabah gözlerimizi açınca hayalimizi geçen şeyler buluyoruz. Hayalperest dediklerimiz zamanlarından ancak bir kaç adım öteye uçabiliyorlar. Sonra çarçabuk kanatları yoruluyor ve tekrar hakikatin balçığına düşüyorlar. On dokuzuncu asrın hayalperest romancısı meşhur «Jül Vern» i düşünün! Bugün, gözlerini açsaydı, asla hayal edemiyeceği neler görecekti? Onun hayalinde icat ettiği hayretler uyandıran o havai sefinesi, bugünün 700 kilometre giden av uçaklarının yanında nedir? Bir kağnı arabası bile değil. O kadar basit, o kadar geri. Hâdiselerin koşuşu, hayalimizi her zaman arkada bırakıyor: 1939 harbini 1919 da kim tahayyül edebilirdi: Varşovanın sukutu, Fransanın yıkılışı, Singapurun zaptı, Rusyanın dayanışı, Sicilyanın işgali... Hepsi, hepsi hayalin ötesinde şeyler... Bir gün, bakıyoruz, Habeşistan ortada yok. Haile Selâse Avrupa otellerinde dert anlatacak gazeteci arıyor. Bir gün bakıyoruz: Habeşistanda büyük Roma imparatorluğu peşinde koşan Mussolini ortada yok. Bir gün gene böyle harbin bittiğini göreceğiz. Fakat sulh nasıl gelecek? Bunu şimdiden tahmin edebilir miyiz?

Dünyada ancak bir takım hayal kırıntılarının bıraktığı izler kalıyor. Başka ne varsa silinip gitmede... Zaferler, şöhretler, kudretler, istilâlar...

Hayal insan melekesinin en cılız çocuğudur. Onun büyümesinden, gelişmesinden korkmamalı. Elverir ki iyi, güzel ve faydalı olsun!

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

YAZAN : DR. MUSTAFA HAKKI AKANSEL

İngiliz milleti niçin yükseldi?

— II —

Londra üniversitesi Profesörlerinden İ. Evansın konferansı münasebetile

İngiltereyi yükselten insan tipi

● ● ●

(Baş tarafı evvelki sayıdadır)

İngilterenin şimdiki örf ve âdetleri yalnız ona mahsustur. Onların hepsi birer mirastır. Geçmişten aynen devralınmıştır. Onların hepsi, yüksek tabaka arasında saklanılmış ve milletin ruhuna aşlanmış olan aristokratik zihniyetin tesirleri ve destekleridir. Meselâ, vasiyetname yazmaktaki serbeslik, ikameler âdeti, toprağa tatbik edilen en büyük evlât hakkı bu zümredendir. Bu örf ve âdetler sayesinde, millette ırk gururu, aile gelenekleri, mahallî idare nüfuzu, istiklâl, gurur ve otorite kurulmuştur. Meselâ, serbest ve maaşsız olan hâkimlikler bu sınıftandır.

Bu sayede, çiftçi asılzadeler, milis askerinin kumandasını, idareyi, adaletin tevziini, belediye memurluklarını; bizde (Fransada) merkezi hükûmetin valileri, polisi, mühendisleri ve hâkimleri vasıtasile gördüğü bir çok işleri ellerine almışlardır.

Yüksek asılzade sınıfı halkca seviliyordu, çünkü bu sınıf, milletin bağrından fışkıran yeni yeni şöhretlere saflarını açık tutuyordu. Küçük asılzade sınıfı da halkca seviliyordu, çünkü, saflarını çiftlik sahiplerine açık bulunduruyordu. Bütün asılzadeler seviliyordu, çünkü, ikinci ve sonraki erkek çocuklarının tekrar halk arasına inip karışmasına müsaade ediyorlardı. İste bu sınıf ıslâhatta ön ayak oluyor ve memleketi idare ediyordu. Eğer, bugün dahi, İngilterede, burjuvalar asılzadelerden nefret edecekleri yerde, kendileri de azılzade olmağa gayret ediyorlarsa; eğer, kanun, aristokrasi sınıfının tazelenmesine engel olacağı yerde, onu kolaylaştırıyorsa; eğer, asılzadeler, orta halli sınıfı reddedecekleri yerde, bu sınıftan yeni yeni âzalar tedarik ediyorlarsa; eğer, mahallî ve beledi idare, merkezi idareye ait olacağı yerde, memleketin kibar sınıfına ait ise; eğer, bugün bile, aristokrasi tabakası halk arasında seviliyorsa ve kudretli ise; bunun sebebi, İngilterede aristokrasinin her zaman sevilmiş ve her zaman kudretli olmuş bulunmasındandır. Eğer, millet, asılzadeleri kendi reisleri ve mümessilleri addediyorsa, bunun sebebi, bu milletin, onları her zaman kendi reisleri ve mümessilleri addetmiş olmasıdır. Çünkü, bugünkü İngiltere dünkü İngilterenin devamından başka bir şey değildir.

Aristokrasiye, kuvvetle beraber birliği ve aynı zamanda halkın şükranı nimeti ile beraber efkârı umumiyenin yardımını temin için, sistematik (usul dairesinde) bir fetih ile korkunç bir vaziyet alan kırallığın bir araya gelmesi gibi biricik bir tesadüfün husulü lâzım gelmiştir.

Hükûmetin hürriyetseverliğini korumak için, hususi siyasî şartların mevcudiyeti de yetmezdi. Fazla olarak, hususi ahlâkî ve mânevi meyillerin mevcut olması da şarttı. İngilterede, siyasî olaylar millî seciyeye yardım ettiler, fakat millî seciye de olaylardan istifade etti.

Siyasî hakları fetheden ve or koruyan hassa, enerjik ve dev bir azmî iradedir. Bu azmî irad kaynakları, daha İngiltere tarihi başındanberi görülebilir. Azmî ir nin fışkırması için ihtiraslı bir lâzımdır. Çünkü, insan, ancak ettiği şeyi ister. Devamlı bir k ise tesbit edilmiş bir ihtirastan ka bir şey değildir. Bunun için kendi kendine düşüne düşüne olg laşmış bir ruh lâzımdır. Çünkü, lükleri yenmek ve meşakkatlere k lanmak için, kendini tamamen â lemine vermiş olmak ve kendi i de, mânevi ve ahlâkî bir âmili, iç yayı gibi duymak lâzımdır. Bu için de, yalnızlığı arıyan ve k kanaatlerini kendi icadetmeğe m tedir bir ruh sahibi olmak şart İngiliz edebiyatını baştan başa te kik edecek olursanız, her devi böyle, gayrı şahsi ve yüksek ve miz emeller peşinden koşan, ke kendine olgunlaşmış, iç âlem mensup olan bu çeşit insanı bulu sunuz.

(İlâvem: Taine'in bu fikirleri kadar mühim ve ne kadar derin Bir memleketi yükseltmek için fikirler üzerinde günlerce ve gün ce düşünmek gerektir.)

Bu ihtirası, iptidai devreye ait irlerin atılganlığında ve korku heyecanlarında, Rönesans devri alevli üslûbunda ve hailevi hezey larında, Reform devrinin peygam

taassubunda, on sekizinci asrın ınlarının garip veya acı hassa-tinde, on dokuzuncu asrın edebi-ı ilham eden ve bu edebiyatı e boğan elemli sempati humma-ı ve şifa bulmaz gamda bulur-z.

ı kendi âlemi içine bakmak has-nı, Sakson şiirlerini dolduran mâ-ve ahlâkî heyecanların tasvirin-Rönesans devrinin yazarlarında üf olunan hailevî (dramatik) elerin yaratılmasında ve kalb bilgisinde; protestanlığı kuran ve zihnî insanın gelişmesinde; iç âleminin hitaplarının tesirinde kudretinde; ruhi (psikolojik) ro-ılarda, samimî ve iç duyguların k şekilde tahlilinde; ve hepsinden el, resim sanatlarının kudretsizli-, ve Caedmon'dan Byron'a ka-bütün yazıların üzerine siyah perde çeken, ebedî ve ezelî hü-e bulacaksınız.

Bu, yalnızlığı seven ve başkaları-benzemiyen hususiyeti (orijina-yi), İngilizlerin barbarlık devre-e ait şiirlerdeki monoloğlarda, bu şiirlerin titiz ve alıngan olgun-unda; Rönesans devrinin şahsi ve ilhamının haddinden fazla uğunda; serbest imanı ve kendi ne hitabı tahakkuk ettiren yeni ı hâkimiyetinde; şimdiki edebi-ise, ferdî hususiyetlerin tasvi-de, ekzantrik (garip) seciyelerin ganüstü bir şekilde tebarüz etti-esinde; soğuk kanlı şeref ve siyet, mağrur uzak duruş ve sü-gurur duygularının tekrar tek-tasvirinde buluruz.

İsteklerdeki bu kudret, görülme-şeylere karşı bu bağlılık, bu, li âleminde yaşıyan ve kendi ken-düşüne düşüne elde edilmiş bu luk, kudretli ve inatçı bir azmî için lâzım olan malzeme idi. ak bu suretle hazırlanmış olan dır ki, mânevi ve ahlâki bir el uğruna yanıp tutuşabilir ve e yüksek bir emelin peşinden la koşabilirdi.

(İlâvem: İngiliz imparatorluğunu muş olan bu çeşit insanla Osman-mparatorluğunu batırmış olan kö-uhlu, dalkavuk nümunedeki in-mukayese etmek çok ibretli bir şey olur. Tarih babası Herodot: (Allah, bir insanı köle yapmadan önce, evvelâ onun uhunun yarısını geri alır) diyor).

İşte, bu çeşit insan, ahval ve şartların kendine gösterdiği ülküye gönül verdi ve kararında sebat etti. Halkı seven bir asılzadeler tabakasının himayesi, ona, kurulması gereken siyasî hakları ve bu hakların korunmasını bir vazife gibi göstermişti: O, bu hakları elde etti ve korudu. Terbiye de tabiata yardım etti. Mücadelenin uzun sürmesi de onun kuvvetini arttırdı. Ve iş görmek, hareke-te, teşebbüse geçmek itiyadı da, ona, harekete geçmek usul ve sanatını öğretti. Bu fıtrî temayüllerin ve bu kazanılmış itiyatların gayreti ile bir millî seciye doğdu. İngiliz seciyesi (karakteri). En enerjik, en inatçı, mukavemet için en iyi şekilde silâhlanmış, bütün pratik (amelî) hassalarla teçhiz olunmuş, en katî ve en yenilmez bir gurur ile dolu bir seciye. Metafizik kudretsizlik (yani felsefeden çok hoşlanmamak), olayların, rakkamların, faydalı olan şeyin aşkı (yani realiteye çok dikkat), ticaret ve sanayiin büyük gelişmesi tarzında kendini gösteren bu pratik hassalar, onu, idare etmeğe ve edilmeğe muktedir bir hale koydular. Ona, yalnız mücerret düşüncelerle hareket eden siyasete karşı düşmanlığı, tecrübe zevkini, mümkünün duygusunu, kadimin hürmetini, kanuna tapınmayı, hülâsa, tedbirsiz hürriyetin atılganlığını köstekliyecek ve onu idare edecek bütün itiyatları ilham ettiler.

Yalnızlığı seven ve ihtilâttan hoşlanmıyan bir ruh durumu, kendi nefsine hâkimiyet, eğilmez bir ahlâk, razı olmadığı her kanuna ve kurulmasına iştirak etmediği her otoriteye karşı isyan seklinde kendini gösteren bu gurur, ona, memleket islerinin kendi isleri olduğu kanaatini, onlara iştirak etmek kararını, kendi haklarına bağlılığı ve tecavüze uğrıyan hürriyeti koruyan ve onu devam ettiren bütün fedakârlıklar ve itiyatlarla bu hakkı bütün taarruzlara karsı muhafaza etmek azim ve iradesini ilham etti.

Bu şekilde hatalardan korunan ve tehlikelere karşı müdafaa edilen hürriyet, iç yayı olarak gurur ve rehber olarak da pratik duygu sayesinde yaşadı. Bu hürriyet, başka memleketlere tesadüfen sokulabilecek bir hâdisenin mahsulü değildir. Taklit ile başka memleketlere nakledilebilecek bir kurumun da eseri değildir. Keza, bir azmî irade hamlesile, başka memleketlerde de husule getirilebilecek bir fazilet eseri dahi değildir. Belki, sekiz yüz sene müddet, bütün bir ırk üzerine tesir etmiş olan eski ve kudretli ahval ve şartların eseridir. Ve irsiyetten, ve belki de beslenme şeklinden (et ve sarmısak) bir kat daha kuvvet alan beynin iptidai ve hususi bir yapılış tarzının eseridir. Bu hususiyeti yaratan şeyler (Tarih) ve (Fiziyoloji) dir. Bu hususiyeti tahrip etmek için de, maziyi silmek ve ırk nümunesini yeni baştan eritip dökmek (yani, başka ırklarla karıştırmak) gerektir. Şimdi, bu beyinlerden birinde kaynaşan azmî irade, iptidai ırk tarafından başarılmış ve yirmi beş batındanberi devam eden azmî iradelerin naklettiği hususi bir hareketin bir yankısından (aksi sada) başka bir şey değildir.

(Bitti)

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

SEÇME SÖZLER

Ana evlâdının fâni olduğunu bilmez.

★

İyi adam demek, az fena adam demektir.

★

Mavi, yeşil, siyah, elâ cehennemler insana cennet gibi görünür!

★

Her sıkıntı çekilir, yalnız iddialı cahil çekilmez.

★

Bazı yemekler tenavül buyurulur, bazıları yenir, bazıları da ziftlenilir!

★

Can boğazdan gelir ve ... boğazdan gider!

★

Menkûbun tevazuu, mukbilin kibrinden beterdir.

★

Kötü sözler, söyliyenleri hatırlatır.

★

TÜRK RÖNESANSI

Ne zaman başladı?

• • • •

«Dünyanın kapıldığı feci savaş buhranlarına rağmen, bugün yurdumuz ne tarafına baksak Türk rönesansının feyizli gelişimini sezmek mümkündü

• • • •

Türk Rönesansı ne zaman başlamıştır? İşte Türk tarihinin birçok bahislerinde tekrar olunan bir sual ki, verilecek cevabı bütün sebepleri ve izahlarile beraber bir makalenin dar kadrosuna sığdırmak imkânsız gibidir. Bu yolda malûm bir usulle kuracağımız mantık ve düşünce basamaklarını Rönesansın kısa ve umumî bir tarifi ile başlatmak iktıza ediyor. Bütün frenk tarih ve lûgatleri Rönesansı (Eski Yunan ve Lâtin medeniyetinin tesirile edebî, fennî ve artistik alanlarda vücut bulan büyük bir yenilik ve gelişme hareketi) olarak tarif eyler ve bu tarifin arkasından (Ancak matbaanın icadı sayesinde eski eserlerin vülgarize edilip halk arasına yayıldığını ve bu suretle Rönesansın milletlere mal olduğunu) ilâve ederler. Burada göz önünde tutacağımız en mühim nokta ikisi de birbirini tamamlayıcı bir mahiyette olsa dahi bir şehirde küçük ve münevver bir zümrenin vücuda getirdiği yenilik hareketleri ile, geniş bir kütlenin eseri olan ve bir millet tarafından kabul olunan inkılâplar arasındaki büyük farktır.

Türk Rönesansının asıl hangi tarihte başladığını araştırırken de daima küçük bir zümrenin eseri olan İstanbul inkılâpları ile doğrudan doğruya yekpare Türk ulusunun yarattığı büyük Anadolu ihtilâlini ayrı ayrı incelemek lâzım gelecektir. Rönesansın gelişmesinde matbaanın icadı esaslı bir başlangıç olduğuna göre bizdeki yenilik hareketlerini de matbaanın kabulüne göre hesaplıyacağız. Bilindiği gibi matbaacılığın Avrupada icadından üç asır sonra iki Avrupa görmüş münevver insanın gayretile Osmanlı ülkesinde ilk matbaa kurulmuştu. Her yenilik hamlesi gibi bu mühim eser de taassubun şiddetli bir galeyanile karşılandı. Divan şairlerine göre zekâ ve dirayetile Aristo ve Eflâtunu gölgede bırakan Nevşehirli İbrahim Paşanın muhteşem bir sefahetten ibaret olan on üç senelik sadaretinde belki yapmış olduğu en hayırlı iş fetva çıkartarak bu taassup hareketini yenmiş olmasıdır. Fakat ilk matbaanın ömrü pek kısa sürmüş, sonra Birinci Mahmut ve Birinci Abdülhamit devirlerinde tekrar matbaalar açılmış ise de Türkiyede basım ve yayım işleri ancak İkinci Mahmut devrinden itibaren muntazam ve sürekli bir şekilde çalışmıya başlamıştır. Yenilik hareketlerine gelince, birçok müelliflerimiz bizde ilk Garplaşma cereyanlarını gene Lâle devrinden başlatırlar. İlk matbaanın bu devirde açıldığına ve gene bu devirde beş on kişinin Garpta Rönesans ve yeni zaman inkılâplarile vücuda gelen yüksek eserleri hiç olmazsa yakından görüp takdir ettiğine bakarsak pek hafif ve sathî bir şekilde de olsa yeniliğe doğru kımıldamanın bu devirde vücuda geldiğini kabul etmekten başka çare yoktur. Daha sonra Birinci Mahmut ve Üçüncü Selim devirlerinde daha geniş yenilik hareketleri görürüz. Gayet küçük bir zümrenin eseri olarak doğan ve büyük muhalefetlerle karşılaşarak köksüz, kavruk bir halde çürüyüp giden bu yenilikler kütleden o kadar uzak kalmış ve zaman zaman öyle basit, iptidai hattâ gülünç safhalar göstermiştir ki bu hareketleri hiç bir zaman Türk Rönesansına başlangıç sayamayız. Esasen bu devrin yenilik cereyanları, müterakki silâhlara malik Avrupa ordularına karşı talimsiz, düzensiz Yeniçeri ordusunun uğradığı acı hezimetlerden doğuyor, onlar gibi bir orduya yeni harp usul ve vasıtalarına malik olmak arzusile İstanbul münevverleri yavaş yavaş Garba dönüyordu. Bu askerî ve siyasî ihtiyaçlar yüzündendir ki Rönesansın Garp ülkelerindeki yürüyüş sırası bizde tamamen bozulmuş, Avrupada yeni zamanın son asırlarında görülen bir takım yenilikleri evvelâ almak, buna mukabil Rönesansın ilk safhalarını sona bırakmak zarureti hâsil olmuştur. Bu bakımdan Avrupa Rönesansının takip ettiği yol ile Türk Rönesansının takip ettiği yol aynı değildir. Yukarıda söylediğimiz zorluklar ve ihtiyaçlar yüzünden bizde askerî ve fennî yenilikler az miktarda olsa da daima ilk safa geçmiş, edebî ve artistik yenilikler hele taassubun kırılması çok sonra kendini göstermiştir. Yurdumuzda ilk açılan Avrupaî mektepler Askerî Mühendis ve Bahriye mekteplerile, Tıbbiyedir. hekimlerin Lâtin ve Fransız dillerile tiği devirlerde ediplerimiz hâlâ İran larını taklide çalışıyorlardı. Avrupa rinde Rönesansı ilk defa getiren umu edipler ve sanatkârlar olduğu halde doktorlar, mühendishane hocaları ve fen adamları bu yolda hiç olmazsa asırlık bir zaman farkile edebiyat ad nı geride bırakmışlardır. Türk Röne ilk müjdecileri Hoca İshak efendi, G vi İsmail efendi, İngiliz Raif efendi, Şani zade, doktor Behçet efendi ve A hak Molla, Tarihçi Hayrullah efendi yüksek meziyetlere sahip ilim ve fen larıdır. Avrupada Göte, Şiller, Bayron, tobriyan gibi yüksek eser sahiplerinin şadığı ve Romantizmin bütün şaşaasile mak üzere olduğu on dokuzuncu asır larında İstanbul edebiyat âleminin bulunan Sümbülzade Vehbi, Enderuni V Fazıl, İzzet Molla gibi şairlerimiz A daki bu cereyanlardan tamamen bihabe rak, hâlâ ve hâlâ divan edebiyatının mazmunlarını kullanmıya çalışıyor; mukabil o devri yaşıyan Türk dol mühendisleri vâkıf oldukları yabancı sayesinde — ki İkinci Mahmut zan Avrupada okumuş doktorlarımız yok ğildi — Garptaki fennî terakkileri hiç mazsa az bir zaman farkile takip etmek kânını buluyorlardı. İşte böyle bir tek hakkına sahip olan tıbbiye mektebi bu s yalnız bir irfan yurdu olmakla kalman nı zamanda mühim bir inkılâp ve hürr hattâ edebiyat— ocağı olarak Türk yeni rihinde yer almıştır. Türk edebiyatında kiki müceddit) sayılan Abdülhak diğer ediplerimizden ayıran en büyük siyet — bana kalırsa — memlekette ilk Garp irfanını elde etmiş, açık gör ailenin çocuğu oluşudur. Doktor A Molla, Doktor Behcet efendi Tarihçi rullah efendi gibi kıymetli âlimler ren Hekimbaşı ailesi hemen bugünki nasile Garp irfanına sahip olmuş ilk ailelerinden biridir. (Bizde her ye

hareketinin bir bidatî ve anormal tarafı vardır. Türk hansini muhafaza ederek Garp irfanına sahip olmakla, sadece alafranga olmak arasındaki mühim farkı işaret etmeden geçemiyorum).

Bizde bu şekilde hakikî bir irfan muhitinin teşekkülü sırasında İkinci Mahmut ilk defa olarak irtica karşısında, bozguna uğramıyan bir hareketle Yeniçerileri kaldırmış ve diğer ıslâhata koyulmuş bulunuyordu.

Yeniçerilerin kaldırılmasile beraber tâ inci meşrutiyete kadar devam eden, bazan sallanan, duran, hattâ geriye giden ve neticede gene tarihin akışına tâbi olan bir seri inkılâplar, yenilikler baş göstermişti. Türlü alanlarda yapılan bu yeniliklerin muhtelif merhalelerini (İkinci Mahmut - Reşit Paşa - Şinasi - Namık Kemal - Hâmid - Ziya Gökalp) gibi kuvvetli ve enerjik hamle sahipleri yaratıyorlardı. Ziya Gökalpe kadar başlı başına hepsi nâtamam ve kifayetsiz olan bu inkılâpçılar bir tarih silsilesi içinde incelenirken daima birbirini tamamlıyan bir varlık olarak göze çarpıyor, İkinci Mahmudun yarım kalmış eserini Reşit Paşa bütünlemeğe çalışıyor, Reşit Paşadan aldığı hızla Şinasi ve onun peşi sıra Kemal ve Hâmid irfan hayatımızdaki malûm inkılâpları yapıyorlardı. Ziya Gökalpa gelince, bu tarihî realite zincirinin son halkası olmakla kalmıyor, fakat üzerinde yaşadığı topraktan, mensup olduğu milletin tâ benliğinden aldığı emsalsiz bir sezişle Türk ulusuna Rönesanstan sonra takip edeceği yolu gösteriyor ve bu yoldan yürüyenler için hakiki bir aşk ve iman kaynağı oluyordu. Yıllardanberi dile dolanan ve kabul edilmeğe çalışılan ve nihayet kabul edilen Garplılaşma - Avrupalılaşma cereyanlarından sonra bütün o medeniyetin irfanına sahip olarak gene kendimize dönüş yolunu gösteren Ziya Gökalp ne kadar lüzumlu bir mürşitti. Bu satırları yazarken hâlâ (Ziya Gökalpı anlamadım ve anlıyamıyorum) diyenler aklıma geliyor. O bir hendese dâvası değil ki bir iki mantık oyunu ile akla girsin. Ziya Gökalpı anlamak için evvelâ Türkçülük dâvasını sevmek ve inanmak lâzım.

Osmanlı devletinde Cümhuriyet inkılâbına kadar yapılan bütün yeniliklerin en göze çarpan hususiyeti bu inkılâpların yalnız İstanbul sınırları dahilinde kalmasıdır. Türk yurdunun temeli olan Anadolu bütün bu inkılâplara uzak ve bigâne kalarak hâlâ Ortaçağ hayatı yaşıyordu. Bu aziz yurt vaktile kaç kere istıraplarını, dileklerini haykırarak söylemek istemiş, dinliyen olmayınca silâha sarılmış, fakat onun bütün kalkınmaları kan ve ateş içinde söndürülmüş nihayet o da bezgin ve intikamcı bir lâkaydi ile İstanbulun her hareketine gözünü ve kulaklarını kapamıştı. Bu suretle Anadolu tarafından tutulmıyan, sevilmiyen İstanbul inkılâpları neticede daima kavruk kalarak çürüyüp gidiyordu. İkinci meşrutiyete kadar İstanbul inkılâplarını yapanlar ve tutanlar İstanbul surları dahilinde bile mahdut bir zümre idi. Bu zümrenin karşısında ise daima hoşlanmıyan, yıkmağa, bozmağa çalışan ve vakıt buldukça gerçekten her yeniliği kökünden kazıyan müteassıp, cahil fakat kökü asırlara dayanmış kuvvetli bir kütle vardı. İkinci Mahmut her yeniliği silâh ve fetva kuvvetile yaptığı halde gene zorluklara, tarizlere uğramaktan kurtulamamış, hattâ bir gün Karaköy köprüsünden geçerken Şeyh Saçlı adında biri atının dizginine yapışarak «Gâvur Padişah! Cenabı Hak senden ettiğin küfrün hesabını soracaktır. Sen islâmiyeti tahrik ile peygamberin lânetini üstümüze celbediyorsun!» demişti. Reşit Paşa da tanzimat teniliklerini yaparken şu şekilde ağır hücumlara maruz kalıyordu.

Zamanenin şu tabibi reşidini gör kim
Revaç vermek için kendi kârı sanatına
Vücudu naziki millet karini sıhhat iken
Düşürdü reyi sakimi firengi illetine

Gelecek sayımızda

Osmanlı devletini batıran sebeplerden:

DOĞRUYU GİZLEMEK SİYASETİ

Yazan:
Dr. Mustafa Hakkı Akansel

HÜLYA
Şairi:
Edip Ayel

Bizde ilk hürriyet birliği olan genç Osmanlılar cemiyeti müessislerinden Reşat ve Nuri beylerle Namık Kemal bey Boğaziçinde bir sandala binmişlerdi. Deniz dalgalı olduğu için sandal devrilmek tehlikesine maruz kalmış, o zaman Reşat bey:

«— Şimdi şu sandal batarsa bizdeki efkârı umumiye de batacak!» demişti.

Bu güzel nükte hakikatte hiç de büyük bir mübalâğaya benzemiyor ve gerçekten o zaman bizdeki bütün hürriyet ve inkılâp fikirlerini o yirmi otuz fedakâr ve vatansever genç temsil ediyordu. Bu gençlerle Mithat ve Süleyman Paşaların vücuda getirdiği ilk meşrutiyet hareketi de çok küçük bir halk birliğine dayanıyor, Anadolunun gene uzak ve lâkayt kalmasına rağmen İstanbulun o kuvvetli muhafazakâr grupu Padişahtan ziyade Padişahın haklarını korumağa yelteniyordu.

Mithat tardetti mülkünden Emirül mümimin Nitekim şeytanı koğmuştu Adenden girdi-i kâr

yavesini söyliyen yalnız Kâzım bi hayasa olmayıp (tâbir Abdülhak Hâmidindir.) onun dilinde asıl o muhafazakâr kütle konuşuyordu. Hazin bir itiraf şeklinde kabul etmek lâzımdır ki İkinci Abdülhamit hiç olmazsa saltanatının ilk on senesinde halk tarafından kuvvetle tutuldu. Geçirdiği deliliğe rağmen bu hakikati pek iyi sezen Beşinc Murat Çırağan sarayını basarak kendini kurtarmağa gelen Ali Suavi ile beraber gitmeyi reddetmiş: «Eğer millet beni istiyorsa gelir, alır hükümdar ilân eder» demişti. Her biri büyük br hareket olmakla beraber daima nâtamam kalan ve birbirini tamamlar bir mahiyet arzeden İstanbul inkılâplarının hiç birini Türk Rönesansına başlangıç sayamayız. Onların en büyük kıymetleri asîl Türk inkılâbını hazırlatıcı bir hamle oluşlarındadır. Türk Rönesansı bir ulusun yekpare vücut halinde kalkınması olan büyük Anadolu ihtilâli ile vücut bulmuş ve inkılâp bir zümreye inhisar etmiyerek milyonları aşan bir kütleye yayılmış, bu suretle Türk ulusu hakikî Rönesansa kavuşmuştur.

***

Hakikî Türk Rönesansının fiilen Cümhuriyet inkılâbile başlamış olmasının en büyük sebepleri, Cümhuriyet inkılâbının, Rönesansın ilk yeniliklerini derhal Türk yurdunda tatbik etmiş olmasıdır. Bu yenilikler de (taassubun yıkılması, medenî kanun, harf inkılâbı, dil inkılâbı, Devlet Konservatuvarının kurulması, güzel sanatların korunması, nihayet klâsiklerin tercümesi) gibi çok mühim hamlelerdir.

Bizde ilk matbaanın açılması eski harfler yüzünden hiç bir zaman Avrupadaki pratik ve büyük neticeyi vermemiş, ancak yeni harflerin kabulünden sonra basın ve yayın işleri gerçek varlığına kavuşarak Rönesans hareketleri geniş halk kütlelerine yayılmıştır. Dünyanın kapıldığı feci savaş buhranlarına rağmen bugün yurdumuzun ne tarafına baksak Türk Rönesansının feyizli gelişmelerini sezmek mümkündür.

Türk yurdunda âdeta inkılâbın çalışkan lökositleri halini alan köy eğitmenleri, bir Anadolu kasabasına giderken otobüsün arkasına takılarak «Gazete! Gazete!» diye haykıran okuma âşığı köy çocukları, gönleğini yırtarak ölüme koşan tireni durduran köy çocukları, radyo dinliyen köylü, yüzde yüz artan kitap satışı, hafif ve değersiz neşriyatın günden güne gözden düşmesi, Ankarada yükselen Türk operasının ilk sesleri bize garp irfanının hakikî yüzünü gösteren Maarif Vekâletinin nefîs tercümeleri ve bunlar gibi binlerce vâkıa yukarıda saydığımız inkılâpların kısaca Türk Rönesansının en kıymetli alâmetleri değil midir?

Türk Rönesansı Cümhuriyet inkılâbı ile başlıyor.

Yunus Emre'nin mezar taşı

Yazan : R. YALGIN

BURSADA

Yunus EMRE ve Âşık YUNUS'un anıt kabirleri

Bursada Emir Sultan caddesi üzerinde Şibic mevkiinde Karamazak (Kara Abdürrezzak) (1) mahallesinde evi Vakıflar idaresi tarafından satılmış Sadi tarikatine mahsus bir tekke vardır. Bu tekkenin batısında ve bitişiğinde Yunus Emre ve Âşık Yunusa ait makam mezarları ve mezar sandukaları hâlâ muhafaza edilmektedir.

Dört mezarlı olan bu türbenin birinci mezarı mahallenin ve mahalle camiinin bânisi Kara Abdürrezak, ikinci merkat Yunus Emrenin, üçüncüsü ise Âşık Yunusundur. Türbenin dördüncü yatırı; bugünkü Şeyhin amcası olan Şeyh Şükrü efendinin mezarıdır. Türbenin hakikî ölüleri Abdürrezak ve Şükrü efendilerdir. Yunus Emre ve Âşık Yunusa ait olan makbereler Yunusun aşkına kurulmuş birer anıttan başka bir şey değildir.

Bugün Emir Sultan camii imamı ve tekkenin son şeyhi olan İsmail Hakkı efendiden bu türbeler hakkında aldığımız malûmatta Şeyh Efendi Emre ve Âşık Yunuslara dair mezarların sonradan kurulmuş olduğunu söylemektedir.

Evinde ziyaretimizi kabul eden Bursa tipinin en güzel bir örneğini yaşatan ve hoca zadenin soyundan olan (2) 80 lik hoca İsmail Hakkı Efendi gülen bir yüzle bize dedi ki :

«— Yunus Emre ve Âşık Yunusun mezarları birer makamdır. Vaktile burada yalnız Kara Abdürrezak Efendinin mezarı bulunuyormuş, babamın anlattığına göre meşhur Mısrî Niyazi hazretleri Limni adasına sürülmeden önce cuma günleri Emir Sultan

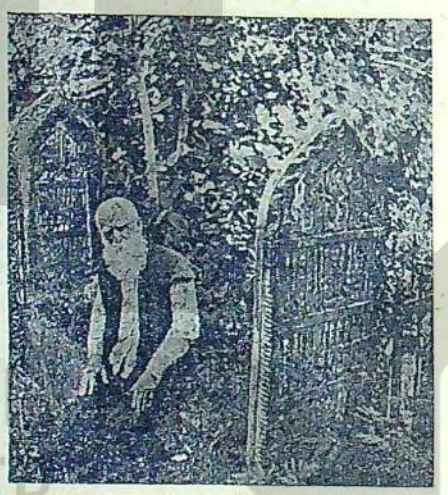

İki akraba: Biri beş yüz yıl önce ölmüş, biri hâlâ yaşıyor. Muslihiddin (Hocazade) nin mezarı üzerinde Yunus Türbesinin son şeyhi İsmail Hakkı efendi

hazretlerini ziyarete gelirmiş. Malûmuâliniz Mısrî Niyazi divan sahibi büyük bir mutasavvıftı. Teberrüken size bir beytini okuyayım.»

Ne Mısrıyem, ne Mehdiyem, ne İsayem, ne insan
Bu daima yanan Şem'in veli pervanesiyem ben.

(1) Halk ağzında bu mahalleye Karamazak denir.

(2) Muslihiddin (Hoca zade) Fâtihin hocasıdır. Bak: Sicilli Osmani, cilt 2, sahife, 491.

Yunuslara ait türbenin bugünkü hali.
A — Satılan tekke binası
B — Türbenin görünüşü

Bu zat Emiri ziyarete gelir ve dö başını Karamazak aralığına çevirerek dan Yunusun kokusu geliyor) dermiş.

«Bir cuma günü, yanındaki ihvan dervişleri; Yunusun makanını göstermeni Şeyh Mısrîden niyaz etmişler. Mısrî yazi Abdürrezak mezarının alt tarafını ret edince yanında bulunan Bursa zerinden Yedekçi zade Ali efendi derhal

(Sonu 11 inci sahifede)

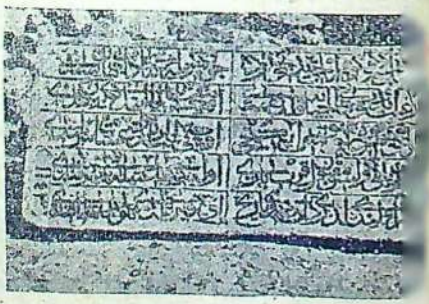

Türbenin kitabesi

Âşık Yunus'un mezar taşı

Yazan : O. S. O.

TEVFİK FİKRET

.....

O, sadece büyük bir Türk şairidir. Hiç bir zümrenin gizli emellerini taşıyan satılmış propagandacısı değil!

Bay Eşref Edibin, Tevfik Fikret aleyhindeki sözleri bir araya toplayan (Pembe Kitap) ı bizi müteessir etmişti. Geçen sayımızda bu kitabın sahibile bir konuşma yaptık ve bunu niçin neşrettiğini sorduk. Fakat o konuşmada öğrendiğimiz şeyler bizi hayrete düşürdü. Meğer Tevfik Fikret gizli emeller besliyen solcu bir zümrenin elinde bayrak gibi kullanılıp duruyormuş! Onun zaman zaman coşkunluklarına, ilhamına tâbi olarak yazdığı mısralar en tehlikeli bir maksadı yaymak için vasıta yapılıyormuş; buna inanmak istemedik. İlhamına tâbi bir şair, bir anın heyecanını terennüm etmek için neler, neler söyliyemez! Bunu böyle bir maksat için kullanmak ne akla gelmez desisekârlıktır! En müteassıp devirlerde bile şairler, güzel şiirler yazmak için az çok istediğini söylemek hürriyetine ve hakkına sahipti. Fuzulinin şiirlerine bakıp onu güzellerin peşinde koşan bir hovarda saymak ne kadar yanlışsa, Bakinin veya Şeyhislâm Yahyanın gazellerini okuyup ulema sınıfından bu iki şairi meyhane meyhane dolaşan bir ayyaş farzetmek de o kadar hatalıdır. Şair, bir anın heyecanını nakleden adamdır. Onun şiiri, yalnız o anın heyecanına, ilhamına tâbidir. O gönlünün adamıdır, ücretli propaganda memuru değil. Bu bakımdan Tevfik Fikretin meşhur (Tarih-i Kadim) manzumesini de bir din meselesi yapmayı çok lüzumsuz görüyorduk. Şair, o manzumede itikadımızın sınırları dışına çıkmış olabilir. En koyu materyalist görünebilir. Münkir, ihtilâlci, hattâ anarşist olabilir. Fakat başka bir şiirinde mânevi bir vecd içinde kalır, Tanrısına münacatta bulunur; mümin bir kalbin en ulvî duygularını söyler...

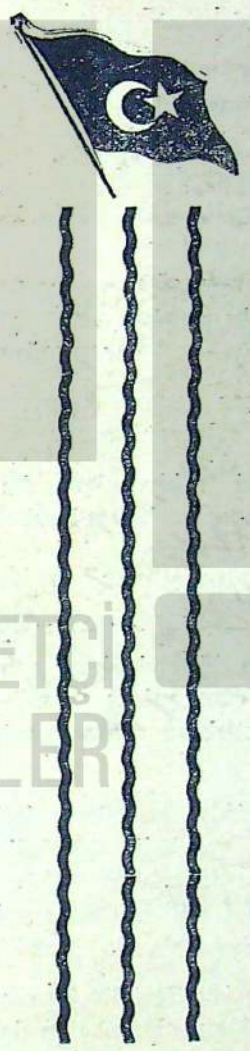

Ey şanlı vatan bayrağı bir gün seni oğlum,
Bir mevkib-i pür heybeti hürriyet önünde
Çekmiş görebilseydim... O pür hande ölürken
Etmezsem eğer mevtini takdis ile secde,
Dünyada en alçak baba elbet ben olurdum.

Tevfik Fikret

Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O ben'in milletimin yıldızıdır parlıyacak,
O benimdir, o benim milletimindir ancak!

Mehmet Akif

«Ben bu toprağa babamın babasının [illegible] kanilê merbut değilim.»

Sabiha Zekeriya Sertel

İstiklâl marşı gökten inmiş âbide midir? Milletlerin vatanı da bayrağı da değişmiştir. Rumeli toprakları dün vatan camiası içinde iken bugün bizim değildir. Vatan, ne bir karış topraktır, ne de bayraktır. Bayrak değişir, toprak da değişir.»

Sabiha Zekeriya Sertel

Fakat hayretle öğrendik ki bu şiir başka türlü emellere vasıta olarak ortaya atılıyormuş. Sınırlarımızın dışındaki müslüman Türklere solcu fikirleri telkin etmek için bundan yüz binlerce nüsha bastırılmış. Tevfik Fikret geceleri yapılmış.

Meğer bizim aziz şairimiz nelere vasıta oluyormuş!

«Tan» cılar, ötedenberi Tevfik Fikretin yakasını bırakmıyorlarmış, ona bu şiirinden dolayı «İnkılâp müjdecisi» diye bir ad da takmışlar. Tevfik Fikreti milli mukaddesatı yıkıp yerine marksizmi koymak için kıpkızıl bir milliyet düşmanı haline sokmuşlar. Ellerinde ateşten bir bay.

rak gibi sallayıp duruyorlarmış. Zavallı Tevfik Fikret! Sanki:

Toprağın, cevher, suyun kevser, baharın bi hazan,
İşte dünya, bir eşin, bir benzerin yoktur inan
Müşfik evlâdın bulur koynunda her gün, her zaman
Başka nimet, başka devlet, başka rifat, başka can.
Can da sen, şan da sen, hepsi sensin yaşa!
Ey vatan, ey mübarek vatan bin yaşa!

şiirini yazan değilmiş; sanki o da «Tan» cılar gibi millet, vatan, mazi, ecdat, şeref, sancak tanımıyor, Sabiha Zekeriya Sertel ile birlikte:

«Ben bu toprağa babamın babasının babasının kanile merbut değilim. Benim milliyetimi yalnız kanun tâyin eder» veyahut da «Vatan, ne bir karış topraktır, ne de bayraktır. Bayrak da değişir, toprak da değişir.» diyormuş kibi!

Eşref Edibe hak vermek zorunda kaldık. Yalnız Eşref Edip, bu kitabı, solcu propaganda desiselerinden ebediyen habersiz yatan Tevfik Fikret için değil, onu vasıta diye kullananlar için yazmalıydı. Çünkü onunla karsı karşıya gelecek Tevfik Fikret değil «Tan» cılardır. Nasıl ki «Tan» gazetesi bir iki gün sonra hemen elini bu meseleye uzattı, Tevfik Fikreti yakasından yakalayıp maksadı için kullanmağa başladı. Bakınız, 21 haziran tarihli «Tan» gazetesi (Tevfik Fikret neden ikide bir tarizlere uğruyor?) başlığı altında ne yazıyor:

«— Fikret milleti, milliyeti muarızları gibi anlamıyordu. (Fikretin millet ve milliyet meselesinde muarızları kimdir? Marksist olmıyanlar mı?) O, milleti müstakil bir Türkiye hudutları içinde birbirine müsavi vatandaşlardan müteşekkil bir camia olarak tasavvur ediyordu. Bunun içerisinde din, ırk, cins ayrılıkları yoktu. Fikret harbe muhalifti. (Bunun, hangi rejimin esaslarından olduğu malûm değil mi? Ama, yalnız nazariyede!) Din ve milliyet kinlerile insanları birbirine düşman yapan telâkkilere düşmandı. Fikret, bu insaniyetçi ideoloji ile bütün insanların menfaatlerine işliyen bir cemiyet makanizması — (Acaba, Sabiha Zekeriya Sertel, kominternin lâğvedildiğini bilmiyor mu?) — tasavvur ediyor, daha doğrusu temenni ediyordu.»

Bütün yazıyı okutmak zahmetinden kurtarmak için atlıyorum. Sabiha Zekeriya Sertel, makalesine şöyle devam ediyor:

«— O, sadece azap çeken kütlelere karşı (Burjuvaların esiri olan prolötaryaya karşı) sonsuz bir muhabbetle titreyen kalbinin, cehil, hırs ve menfaat kaygusile realiteyi gözden saklıyanlara...

(Burada küçük bir istitrat yapacağım. Bu sözlerin mânasını daha iyi anlamak için geçen sayımızda (Yeni Ses) ten aldığımız şiirin şu mısralarını lûtfen bir daha okuyun:

Ardıç katranından karadır
Çingene kızın gözleri.
Çingene kızın gözlerinden
İnsan oğlunun dünyası.
Fakat seyri malûm bizce tarihin
Malûm ve mutlak.
Yarın aydın, yarın güzel,
Yarın bizim olacak.

AKINOĞLU

Şimdi tekrar devam ediyorum: Evet realiteyi saklıyanlara...

— Realiteyi saklıyanlara karşı kafasının ilhamını korkusuz haykıran bir şair olarak yaşadı ve öylece öldü.»

Bundan sonra yazı, tekrar Pembe Kitap sahibine dönerek, harp zamanının bu gibi cereyanlara en müsait olduğunu anlattıktan sonra şunları söylüyor:

«— Bu devirde politika zaferini kazanmak için muhalif ideolojinin kahramanlarını iftiralarla teşhir silâhına müracaat edilir. En namuslu alamlar birer hain olarak gösterilir.»

Sabiha Zekeriya Sertelin bu sözlerine inanmak lâzım. Hakikaten dediği gibi oluyor. Çünkü «Tan» gazetesinin canla başla fikirlerine iştirak ederek mükemmel bir hülâsasını neşrettiği mahut (En Büyük Tehlike) brosürü işte bunu yaptı. Ziya Gökalp, Türk ocaklarını, Bilgi Derneğini, Türk Yurdunu ve bütün samimî Türkcüleri düşmanlara satılmış hain ve münafık gösterdi.

Makale şöyle bitiyor:

«— Bu devrin dikkate lâyık noktası da Türk gençliğinin (Fikrecilер - Akifciler) diye iki grupa rılmalarıdır.»

Hayır, Sabiha Zekeriya Ser doğru söylemiyor. Türk gençl (Fikretciler - Akifciler) diye grupa ayrılmış değildir. Fikreti venler Akifi de sevebilirler. Fikr sanatı ile öğünenler Akifin kud tile de bir gurur duyabilirler. F retin güzel şiirleri gibi Akifin g şiirleri de hafızalarda yer tutabil Nasıl ki, gençler, Halkevlerinde F ret için gösterdikleri sevgi ve sayg Akif için de göstermişlerdir. G likte Fikret ve Akifi bir takım g emellerle bayrak gibi kullan karşı karşıya gelmiş iki hasım ce he yoktur. Bunu ya kendi teveh ediyor, yahut da kasden uyduru Biz Fikreti, Fikret, Akifi, Akif d severiz. O, güzel şiirlerinin heyeca şundan, öteki de bundan almış o lir. Bundan bize ne? (Nesimi) okurken hurufidir diye hurufi mıya, (Şeyh Galib) i okurken levidir, diye mevlevi olmıya me değiliz. Hurufilik ile mevlevilik sında tarikat tezatları var mıdır, y mudur, düşünmeyiz bile. Çünkü bunları sadece bedii bir haz duyn için okuruz. Yoksa Nesimi ile hu filiği, Şeyh Galiple mevleviliği retmeğe vesile arıyan bir misy ruhile değil.

Sabiha Zekeriya Sertelin asıl m sadını kelimelerin altında gizliyen son cümlesine de cevap vermek yorum:

«— Fikretciler ileri düşünceler Akifciler geri düşüncelerin mü sili oldular. Bu da Fikretin ideol bir dâvanın (hangi dâvayı kaste ği malûm!) sembolü olduğunu termektedir...

Sabiha Zekeriya Sertel, şunu sin ki: Taassupla dindarlık ayrı şeylerdir. Biz taassubun aleyhinc dindarlığın değil. Türk cemiyet (Şeriat isteriz!) diye bayrak a nasıl bir kapkara taassup ise, cemiyetini dinsizleştirmek için rak açmak da bir kıpkızıl taassu Birisi din taassubudur, öteki din manlığı taassubu. Türkiyede: halkın afyonudur.» diye bir pr

ükûm sürmüyor. Türkiye Cümhuri- lâikliği kabul etmekle dini siya- bir vasıta olarak kullanmayı ıetti. Onu bir vicdan meselesi yap- Hiç kimsenin dinî vicdanına mü- ıale etmiyoruz. Ama bizim vicda- ıza müdahale etmesinler, vicdan ;riyeti işte budur.

Şayet din, müspet veya menfi si- ısî bir vasıta olarak kullanılırsa o ıman bu hürriyet aşılmış olur. Onun ıkasından yakalarız. Ne yapmak is- diğini sorarız. Sabiha Zekeriya :tele soruyoruz: O, yabancı bir kidenin misyoneri midir? Ne yap- ı istiyor?

Şayet, bu makale Tevfik Fikretin arih-i Kadim) manzumesini mü- ıssıp bir zihniyetle tenkid edenle- karşı müdafaa için yazılsaydı ne ıdar hoşumuza gidecekti. Hemen ıdisile beraber olacaktık. Hattâ ıun içindir ki (Pembe Kitap) bizi iç memnun etmemişti. Sahibine bu 'tabı niye çıkardığını sormak lüzu- nu duymuştuk. Fakat, bu manzu- ıenin altından başka meseleler çık- Haberimiz olmadan başka türlü dâvaya dokunduğumuzu gördük. eğer bu manzume başka türlü mak- tlar için bir bayrak diye kullanılı- ormuş!

Neden Sabiha Zekeriya Sertel, va- an ve millet sevgisinde Fikretle Aki- fin birleştiğini yazmıyor? İşte, onla- ın Türk bayrağını takdis eden va- tansever iki şiiri. Onlar: «Vatan, ne bir karış topraktır, ne de bayraktır. Bayrak da değişir, toprak da değişir.» emiyorlar. Bunu kendisi söylüyor. Hattâ — farzı muhal — böyle bile olsa, bunu söylemeğe ne lüzum var? Mademki «Ben bu toprağa babamın, babasının, babasının kanile merbut değilim.» diyor, öyle ise bayrak ve toprak sevgisinden bahsedilirken, ne- zaketen olsun, biraz sussun. Vaktile İstiklâl Marşında (Hilâl ve şehit) ke- limesine de onlar tariz etmişti; ken- disinin mazisi, mefahiri, hilâli ve şe- hidi yokmuş. Öyleyse, bunlara karış- masın! Neden bu mukaddesatımızı elimizden almağa kalkıyor?

Hem rica ederim, kendisi gibi mü- vver bir bayan için, yapılacak müs- pet işler bunlar mıdır? Fikir, ilim ve memleket meselelerinde söylene- cek başka söz kalmadı mı? Eski cez- beli dervişler gibi (Tan) gazetesinin bir köşesine geçmiş, nerede Türkçü- lük için çalışan birisini görürse ona bir çimdik atıyor: Bayrak değişir- miş! Toprak değişirmiş! Kendisi bu toprağa babasının, babasının, babası- nın kanile merbut değilmiş. Mazi ta- nımazmış. Hilâl, şehit ne demekmiş? Meçhul asker kim oluyormuş!

Nerede Türkçülük aleyhinde bir şey bulursa sütunlarına geçiriyor. O sözleri gazetesinde gıramofon plâğı gibi tekrarlıyarak sevincinden dans etmeğe başlıyor. Neden? Ne oluyor? Onu bu vazife ile kim tavzif etti?

Kendisine vaktile İstiklâl Mahke- mesinin bir ihtarını hatırlatırız: Lût- fen bu türlü işlerle uğraşmasın!

Çok sayın Başvekilimiz Şükrü Sa- racoğlunun dediği gibi: «Türküz, Türkçüyüz ve her gün biraz daha fazla Türkçü olacağız.» Çünkü müs- takil ve hür yaşamak, bu cemiyeti asri bir millet haline getirmek isti- yoruz. Bizi birbirimize bağlıyacak en kuvvetli bağların bu duygu olduğuna inanmışız. Ve bunun böyle olduğuna her gün biraz daha fazla inanıyoruz. Tarihimizi seviyoruz, mefahirimizi seviyoruz, bayrağımızı, şehitlerimizi seviyoruz. Hür, müstakil, ileri bir millet halinde yaşamak hakkımızdır. Çünkü, Allaha şükür, biz bu toprağa babamızın, babasının, babasının ka- nı ile bağlıyız!

Orhan Seyfi ORHON

Bursada Yunus Emre ve Âşık Yusufun Anıt kabirleri

(Baş tarafı 8 inci sahifede)

raya kitabeli bir türbe ve iki mezar taşı ile sandukalar yaptırarak Bursada Şem'i Yunu- su uyandırmıştır.

Meşrutiyetten bir kaç yıl önce saraydan Cemile Sultan da bu türbeyi ziyaret ederek on beş sarı lira sarfile yeniden tamir ettir- miştir.»

Ben; Şeyh efendi, burada Sadi dergâhı ne vakıt kurulmuştur, dedim.

«— Hicrî 1200 tarihlerine kadar burası yalnız türbe olarak kalmıştır. Çeddim Hacı Esat efendi türbenin yanına bir zaviye ya- pıp Sadi tarikati âyinlerine başlamıştır. O vefat edince tekkeyi oğlu Şeyh Tevfik efen- di şenletmiş bu da göçünce amcam Şeyh Şükrü efendi tekkeye postnişin olmuştur. Bundan sonra tekke bana kalmıştı. Lâğvedi- linceye kadar — helâl olsun — Yunusun hiz- metini ben görmüştüm.»

Kapının üzerinde iken indirilerek türbe- nin bir köşesinde saklanmış olan kitabe şu- dur:

Aslı sütude gevher-ül hak Yedekci zade
Cudu keremle yekta zatı cihan pesendi
Rağbet edüp nevcanı ihyaya kıldı himmet
Üçler makamın icra etti gören beğendi
Evvelki Yunus Emre Âşık Yunus ikinci
Üçüncü Abdürrezzak uşşak-ı serbülendi
Hayrat-ı paki olsun makbul-u kurbu bari
Ola şefaatile bânisi behr-i menendi
İlham olundu geldi bir zat didi tarih
Üç kabri kıldı mamur Ali efendi.
1143

Bursadaki Yunus Emre ve Âşık Yunu- sun kabirleri Yedekci zade Ali efendinin himmet ve Şeyh Mısrî Niyazinin irşatlarile böylece kurulmuş ve senelerdenberi Âşık Yunusun mânevi sevgisi Bursada halk üze- rinde de lâyık olduğu sevgiyi gene böylece yaşatmıştır.

R. YALGIN

SEÇME SÖZLER

★ Hakikat müstebittir; şüphe halâskâr- dır.

R. de Courmont

★ Hiç unutmıyalım ki gülmek insana mahsus bir şeyse put gibi ciddî duruş da hayvanların kârıdır.

F. Vandérene

★ Fazla beklemiş olmaktan ziyan gör- memiş olan yoktur.

Fénélon

★ Kadınlar, kendilerine lâkayt erkekler bulunabileceğine ihtimal veremezler.

Vaudevargue

★ Kendilerine sevdalı hali verenler ha- kikî âşıklardan ziyade muvaffak olurlar.

Ninon de Lenelos

★ Kadın güzelliği çabuk zail olan lâ- vanta kokusu gibidir: Burun alışınca hisse- dilmez olur.

Mme de Lembert

★ Bazı zaviyelerden bakılacak olursa insan hayvanların en iğrencidir.

R. de Courmont

★ Hasedin ilk tezahürü edebî tenkid olmuştur.

F. Brunetière

★ Münekkidlerin aldanmalarına sebep haklarında hüküm verdikleri müellifle boy ölçmiyecek kadar küçük oluşlarıdır.

F. Vandérém

★ Otuz altı yaşına gelen kadınlar pas- lanmış fırıldaklar gibi sabit kalmağa başlar- lar.

Dancourt

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

Yazan: Dr. Haydar İbrahim Aydar

MUVAZENESİZ NÜFUS ÇOĞALIŞI

Harp muvazenesiz nüfus çoğalışının tabiî bir neticesidir

Her nebatın pek çok tohumları vardır. Her tohumun da bir özü bir de kabuğu vardır. Kabuk tohumun özünü yani canlı kısmını muhafaza eder.

Nebat için câri olan bu nizam, kanatlı hayvanlar için de vâkıdır. Bunlarda tohum yumurtasının kabuğu içinde saklı bulunur.

İnsanda; tohum ayrı iki hazinede mahfuzdur. Erkekte, huveyn, kadında beyza yani yumurtadan ibaret hayat cevherleri, ana rahminde tesadüfi veya esrarlı bir cazibe tesirile birleşip kaynaşmalarından hayat şerâresi belirir ve cenin hariçte yaşamak istidat ve kuvvetini buluncaya kadar rahimde kalır ve büyür. Nebat tohumunu, müsait toprak, kâfi hararet ve ziya bulunca bilâ istisna intaş eder ve bire karşı birçok mahsul verir. Kanatlı hayvanlar için de bu kaide câridir. Her yumurta (bittabı horoz görmüş olması meşrut) müsait muhitte civcivini verir.

Fakat insanda bu kaide hâkim değil. Tamamile ayrı bir kanun hüküm sürer. İnsanda çocuk yapacak tohum, gerek ana gerek babada her [illegible]mında yüz binlercesi ifraz ve [illegible]he maruz bulunur, fakat içlerin[illegible] bir tane beyza, huveyn tarafından aşılanabiliyor. Diğerleri sanki lüzumsuzmuş gibi def ve tarholunuyor.

Bu manzara karşısında şu neticeyi çıkarmak kolay olur:

Nebat ve iptidai hayvanlar zümresinde tohum bozulmadan uzun zaman duruyor ve intaş kuvvetini kaybetmiyor. Bir tohumdan aynı cins bir çok tohumlar alınabiliyor. Halbuki insanda binlerce huveyn ve beyzaya mukabil bir döl alınıyor, diğerleri bir işe yaramıyor. Ve tohumlar çok nazik. Hava temasında bozuluyor.

İnsanda bir huveynin yalnız bir beyzayı intihap edişi ve onu telkih edebilişi diğer binlercesinin intihar edişi bir tesadüf değildir. En kuvvetli huveynin en kıymetli beyzayı arayıp bulması da muhakkak bir düşünüş değildir. Nazarî mahiyeti, mutlak olmasını icap ettirmez.

Yalnız muhakkak olan bir şey var İnsanda tabiatin arzusu, yaşatma kanunun rolü fazla doğum değil. Normal gebelik tek çocuk veriyor. Bunu da on aylık bir zamanda ikmal ediyor.

Balıklarda da huveyn ile beyza nesil üremesi için lüzumlu iki unsurdur. Fakat bunlarda dişinin bıraktığı yumurtalar, haricî bir ârıza ile harap olmazsa hemen hepsi erkeğin bıraktığı huveyn tarafından telkihe uğrar. Çünkü dişinin yumurtası gibi erkeğin de huveyni muhit tesirile bozulmuyor, fesada uğramıyor, saatlerce telkihe müsait bir halde kalıyor. Bu sebeple balık nesli çoğalıyor. Bu kesret, balık hayatında bir düzen, bir nizamdır, çünkü balıklar birbirini yemekle hayatlarını devam ettirirler. Bu çoğalış onların hayatî ihtiyaçları için elzem bir tabiat kanunudur. Halbuki insan; arzın hayvanî ve nebatî mahsullerile geçinmek ve yaşamak zaruretindedir.

İnsan yamyam olarak yaradılmamıştır. Aklı, idraki hattâ midesi insan eti yemesine müsait değildir. İnsanda, idrak, merhamet, yardım duyguları asıldır. Nısfet, adalet tekâmülünün ekidir. Muhabbet başlıca derdidir. Aile ve evlât sevgileri bundan nümunedir.

Eğer insanların tohumu olan huveyn ve bevza; diğer tohumlar gibi mukavemetli olsaydı, ana rahmi birden fazla çocuk taşımağa müsait bulunsaydı, (iki veya üç çocuk doğuran rahimlere normal denemez) muhabbet için kayitler ve alâkalar bulunmasaydı, beşer nesli mütemadiyen çoğalacak ve arzın yetiştirdiği hayvan ve nebat mahsulleri onları beslemeğe kifayet etmiyecekti.

(Ölümün bu nizamı korumak için ikame edilmiş diğer bir nizamı hayat olduğuna inanmak gerek).

Bunun böyle olduğuna misaller çoktur. En basiti bugün şahidi olduğumuz harptir. Harp; muvazenesiz nüfus çoğalışının tabiî neticesidir.

Harp bir semavî âfet değildir. Belki semavî kanunları idrak edemeyişimizin neticesidir. Nüfus çoğalışı muvazenesiz olursa harp olmasa iğtişaş ve ihtilâl olur. O da olmasa hastalık işi nizamına sokar. Netice; fazla doğum, tabiatin istemediği bir şey.

Çünkü toprak mahsulleri ve toprağın kapasitesi mahduttur. İşbu kurulu nizam normalin fevkindeki artışı doyuramaz. Tabiat kanunu, kurulmuş nizamı bir çok tekâmüllerin neticesi olmak üzere yapmıştır. Nitekim toprağın verimini çoğaltmak için nebat tohumlarına mukavemet vermiş, her suretle intaşına ve bir, yerine bir çoklarını vererek miktarını çoğaltmağa çalışmış, toprağın sıklet ve vüsatinden fazla mahsul verebilmesi için yalnız topraktaki gıdadan istifade kâfi gelemiyeceğini görerek buna ilâveten güneşin ziyasından ve cosmique şua zerratından da istiane ederek hacmini ve sıkletini tezyid edecek vasıtalar halketmiş ve bu düzeni ancak bu fedakârlıklarile kurmuştur. Eğer böyle bir kanun kâinatı idare ederken arzı ihmal etseydi mevcudu açlıktan ölürdü.

Hülâsa: Suni ve cebrî insan çoğalışı tabiatin arzusu hilâfınadır. Hele mevzii ve muvazenesiz insan çoğalışları mutlak bir şûrişe sebep oluyor.

Muvazenesiz nüfus çoğalışı, muzır bir tenasül bereketidir. Bu gibi ahvalde bereketin nimetleri değil cemiyetin felâketleri idrak olunabilir. Bu da gösteriyor ki kıymet çoğalışta değil ehliyettedir!

Dr. Haydar İbrahim AYDA

ŞİİR SAYFASI

Muhteşem Süleymana

ptayla açılmış, gözü, sendeydi cihânın.
ihe sığar şey mi Selim oğlu zamanın..

ır, anlatayım devrini, mazide ne miydin?
ı şanlı hükümdarların, en muhteşemiydin.

abzında vuran kanda, Yavuz duygusu vardı.
engâver olan insana dünya bile dardı..

rılsa, gazanfer kılıcın, şöyle kımından;
arbın teni titrerdi, o korkunç akımından..

ıtıkça fütuhata rikâbındaki ordu,
ılar da, zaferler de peşinden koşuyordu..

salsız ünün sardı, semavatı da hattâ
y yıldızı diktin, yedi kat arşa Mohaçta..

Tanrının indinde de makbul idi cengin,
kûsunu susturdun ezanlarla Frengin..

devleti tuttun da, yıkılmışken elinden;
rlın bütün âmalini yıktın temelinden.

manlarının her biri, bin hükme bedeldi;
aşmetli huzurunda, krallar dize geldi..

rinle, denizler köpürüp dalgalanırdı.
kıtada ismin anılır, çalkalanırdı.

yaptı, Hızır Barbarosun, Bahrisefidi;
ptan Paşa varken, Amiral Dorya da kimdi?

nar Sinanın kurduğu, sanat dolu mâbet
lâ verir İstanbula, isminle mehabet..

ileri kıskandırıyor, Muhteşem olman.
ihle Yavuz neyse osun, sen de Süleyman!..

rinle bugün, Türk olanın, kalbi duyar haz
k altı yılın haşmeti, elbet unutulmaz...

Ali Hâdi OKAN

●

Tuna

Çelenkler örülüp alın terinden,
Kılıç şıkırtısı, nal seslerinden,
Gök bile titrermiş, içten derinden
Maziye hasretle bakarsın, Tuna!

«Şimşekler kanatken, rüzgârlar attı»;
Atılan oklarım ufku kanattı;
Gümüşten ışığın yol aydınlattı;
Kanunî yoksa da, sen varsın, Tuna!

Dağılmış köpüğün bir yele gibi,
Ay sorgucun, güneş bir lâle gibi,
Ardında ufuklar kurdele gibi,
Yıldızdan çelenkler takarsın, Tuna!

Gözün gözümüzde, elin değilse;
Sözün sözümüzde, yelin değilse;
Kolların boynumda, belin değilse;
Sana hor bakanı, yakarım, Tuna!

Adımız adına, yadigâr gibi;
Sesinde tarihin yâdı var gibi;
Nabzı kalbimizde bir damar gibi,
Sevip te, sevilmiş bir yârsın, Tuna!

Türküler söylenir Tuna boyunda;
Hamâset gerdanlık gibi boynunda;
Zafer kucağında, unun koynunda;
Akarsın, akarsın, akarsın, Tuna!..

Turgut TONUÇ

●

Köylünün türküsü

Şirinliği gönülleri büyüler
Güzellikte birdir köyümüz bizim.
Biz mertleri dağ başları oyalar
Erkeklik ezelden huyumuz bizim.

Nice günler at üstünde yaşarız
Aşılamaz sarp kayalar aşarız
«Ya hey» diye bağırırız, coşarız;
Yiğitte tarihte soyumuz bizim.

Yaz güneşi derimizi yakıyor
Gönlümüzün bülbülleri şakıyor
Şanımızı yâdederek akıyor
Köpüklü deremiz, çayımız bizim.

Dağlar dinler biz mertlerin sesini
Vatan siler gönüllerin pasını,
Toprağının türlü zahiresini,
Saklar ambarımız, kuyumuz bizim.

Köylülerin kolluyorsun izini,
Ne iyi onlara verdin özünü,
Ey Konyalı söyle en son sözünü:
Köylüdür ağamız, beyimiz bizim.

Kamer Konyalıoğlu

MİLLİYETÇİ BİRLİKLER

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 38 **Yazan : BARKIN**

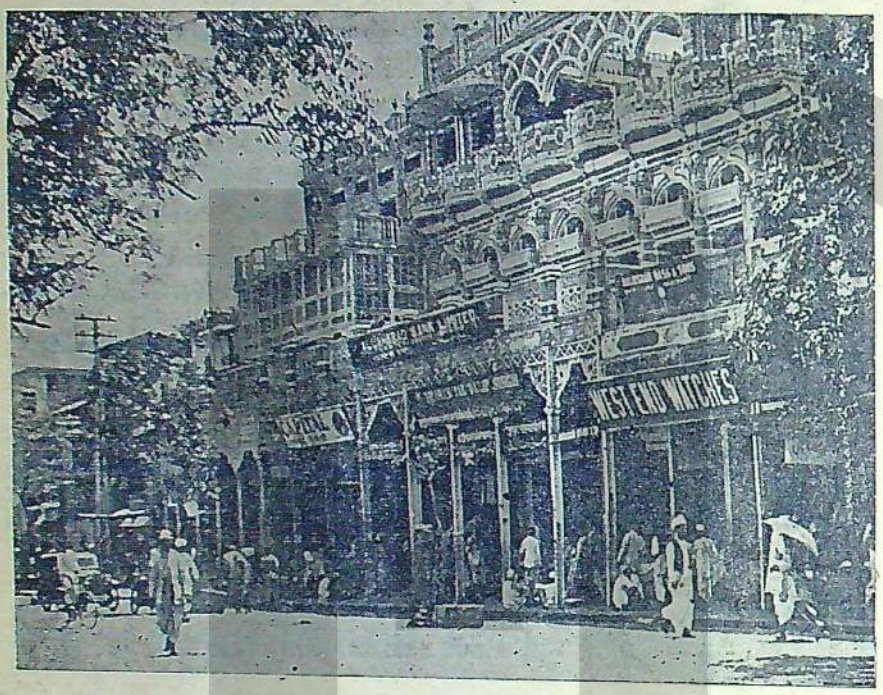

Delhide Çandi Çavk caddesi
Bu cadde Delhi'nin en kalabalık caddesidir. İkindi zamanları içinde kaynaşan renkli Hint hayatının seyrine doyulmaz.

Şemseddin İl Tutmuşun türbesi: Şarkın en nefis eserlerinden biridir. Kubbesi sonradan yıkılmış olduğundan üstü açıktır. İçi ve dışı zarif tezyinat ve yazılarla süslü dört duvarın ortasında mermerden, ve nefis bir oymacılık eseri olan büyük ve yüksek bir sandukanın altında Türk tarihinin bu mühim siması yatmaktadır. Bütün Hindistandaki en eski Türk hükümdarı türbesi olmak itibarile sanat tarihimizde büyük önemi vardır.

Kalaçlı Alâeddin (Alâeddin Halci) nin eserleri: Kutbeddin Ay Beğ ve Şemseddin İl Tutmuşu istihlâf eden Alâeddin hükûmet merkezi olan Lal Kota imparatorluğun büyüklüğü ve önemi ile mütenasip bir ihtişam vermek istediğinden Kuvvet-ül-İslâm caminin bulunduğu meydanı genişletmiş ve caminin arkasına Kutup Minarın iki misli büyüklükte misilsiz bir zafer sütunu dikmeği düşünmüştü. Bu muazzam minare 150 metre yüksekliğinde olacakmış. 30 metre kutrunda olan kaidesi 26 metre yüksekliğine kadar çıkarıldıktan sonra bitirilememiş ve olduğu gibi kalmıştır. Bu bitmemiş âbideye Alâi Minar diyorlar. Gene burada Alâeddinin yaptırdığı cesim meydanın methalini teşkil etmek üzere bütün Şarkta misline az rastgelinir bir nefaset ve işçilikte (Alâi Dervaze) denilen Alâeddin kapısı görülür. Kırmızı taştan ve harikulâde bir ustalık ve zarafetle işlenmiş, süslü ve gönül çeken bir sanat eseridir. 1310 yılında bitirilmiş. Bunlar görüldükten sonra cesim parkın arkasındaki Cemali Kemali mescidine de bir gidip bu nefis eseri görmeli. Bu ufak ama cidden bir sanat bediası olan mescit 14 üncü asır sonlarında yapılmış. Kırmızı taştan fevkalâde zinetli bir eser. Cemali ve Kemali iki kardeş şeyh imişler. Kabirleri camiin karşısında.

Lal Kotun dışındaki eserler: Maharavli köyüne giderken Şemseddin İl Tutmuş zamanının pek meşhur bir şeyhi olan ve evliyadan sayılan Kutbeddin Bahtiyar Kaki'nin dergâhı ve bunun etrafındaki sayısız türbeler ve güzel eserler vardır. Kutbeddin Bahtiyar Acmerde yatan şeyh Muinüddin Çiştinin üstadı ve piri imiş, dergâhın kapısı Şir Şah tarafından yaptırılmış, güzel bir eser. Şe hin türbesinde Babür Han oğulları zamanı la yapılan mermerden bir ufak mescit ve b çok prens ve hükümdar kabirleri ve türbeleri vardır. Hepsi ayrı ayrı birer sanat ese.

Biraz ileride Havzi Şemsî denilen v Şemseddin İl Tutmuşun kızı Raziye Sult tarafından yaptırılan cesim bir kuyu vard Bu kuyunun içine merdivenle iniliyor. Üz rinde vaktile büyük bir çıkrık varmış ve b nunla su çekilirmiş.

Ekberin süt kardeşi ve yukarıda adı geçen (Mahim Anaga) nın oğlu Âdem Hanın kabri, dergâhın kapısı karşısında ve Şir Şah tarafından yaptırıldığı zannolunan nekkareha ne, 12 nci asır sonlarına ait nefis ama şimdi harap olmuş bir eser olan Evliya Mes ve birçok yıkık türbeler ve yapılar bu civardaki yapılacak uzun tetkiklere mevzu teş edecek eserlerdir.

Buradan 5-6 kilometre uzakta (Sultan Gari) denilen Şemseddin İl Tutmuşun oğluna ait bir türbe vardır. Rivayete göre bu

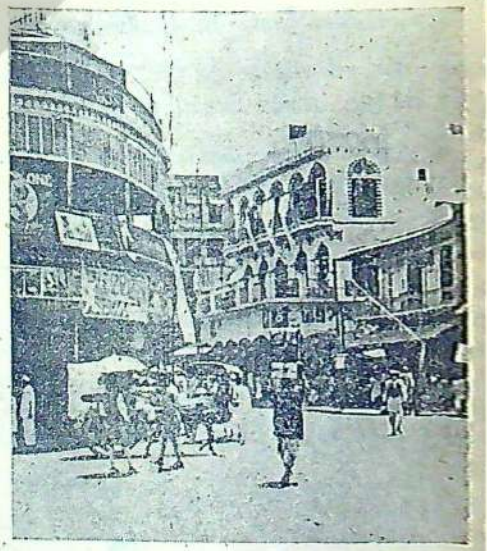

Delhide bir sokak manzarası
Delhi'nin iç pazarları içinde kaynaşan hayatı, evlerinin ve dükkânlarının hususiyetile çok çazip bir manzara gösterir. Asırlarca süren bir ecnebi hâkimiyeti yalnız siyasî bir egemenlikten ileri geçememiş ve halkın hayatında pek az değişiklik yapabilmiştir.

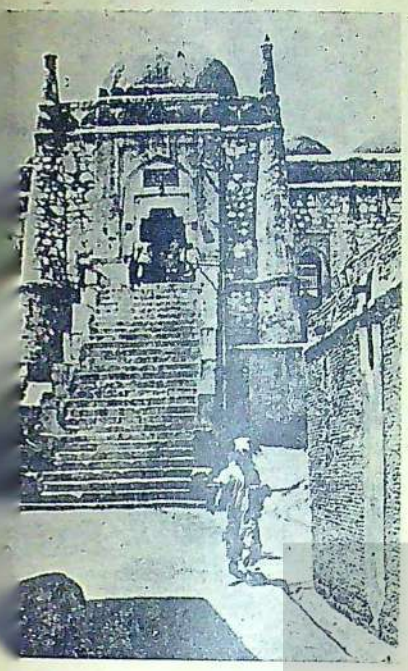

Delhide Eski cami

ı İngilizler Blak Masque de derler. Delhi'nin en eski eseridir. Tuğlak hanından Firuz Şahın kumandanı Conan tarafından 1386da yaptırılmıştır. O lar Firuz Şah tarafından yaptırılmış ve Firuzâbat denilen Eski Delhi şehri alara kadar uzanıyordu. Üslûbundaki yet itibarile öteki Tuğlak eserlerine benzer.

Şemseddinin türbesinden daha eski Bu itibarla Türklerin Hindistanda yapbaşladıkları eserlerin bugün yer yükalan en eski bir nümunesi olarak a edilmek lâzımdır. Bu türbe Türk t tarihi bakımından o kadar mühimdir ki Kottan oraya kadar olan 5-6 kilometrebozuk yolun zahmetine katlanıp gidilmedeğer. Sultan Gari türbesi Türklerin Budinine salik olduklar zamanlardaki eserı islâmlaştırılmış bir örneğidir. Öyle onu gidip gördüğüm zaman bir Budai ı temaşa ediyorum sandım. Türklerin dinini kabul edip dünyanın eski ve tülkelerini istilâya başlamadan evvel çok ve eski bir medeniyete malik olduklagösteren bu eser islâmî Türk eserlerini an evvelki Budai Türk eserlerine bağbir zincir halkasıdır. Lal Kot ve cıaki eserleri bununla bitiriyoruz. Bun Lal Kota dönüp oradan da Yeni Delgiden yolu takiben şehre döneceğiz ve sırada bir kaç eski eserden daha bahsez.

— Arkası var —

Anadolu yolunda

- Anadoluyu gezmemiş olanlara -

Ne yaylalardan geçtim,
Soğuk ayranlar içtim,
Âşıkı orda seçtim:
Anadolu yolunda.

Serin pınarlar gördüm,
Renk renk çiçekler derdim,
Köye ben gönül verdim.
Anadolu yolunda.

Dumanlı dağlar aştım,
Türk ruhuna ulaştım,
Cenneti gördüm şaştım
Anadolu yolunda.

Toprağa yüzüm sürdüm,
Öpüp kokladım durdum,
Türkün sırrına erdim
Anadolu yolunda.

Faruk ORAY

Efe

Bakın, efe kurulmuş
Cepkeni morlu gelen
Nazlı atı yorulmuş
Yelesi terli gelen.

Çevre sarkmış sallanır
Saçakları yellenir
Sırmaları pullanır
Pulları nurlu gelen

Belden pala sarkmada
Şalvardan kan akmada
Kamçı şimşek çakmada
Vuruşu zorlu gelen

Önde silâhlık dolu
Doluyu boşaltmalı
Efe, oldum olalı
Böyle gururlu gelen

Gökte turna ötüyor
Dağdan duman tütüyor
Efem nâra atıyor
Gözleri korlu gelen

Sür efem sür bellere
Süzül uzak ellere
Ateş düşe dillere
Tepeler karlı gelen.

Ahmet Arslan ATA

Yaylada gece

- Ağabeyim Ömer Halıcı'ya -

Gün dağların ötesine çekilir,
Sicim sicim yaylâya renk dökülür.
Semalara ak yıldızlar çakılır
Yakın olur bağ bahçeye, dağ dağa.

Kızanların sesi deler geceyi,
Fısıldarlar hepsi aynı heceyi.
Yanık kaval sesi genci, kocayı
Davet eder deredeki çardağa.

Serin serin yeller cana değince,
Dallar şevke gelir yaylâ boyunca,
Nazlı gelin ay, beyazlar giyince
Mor geceyle gökte girer gerdeğe.

Sular yaslı yaslı akar derede,
Gümüş kıvılcımlar çakar derede,
Son fişekler atılırken koruda
Gece siper olur kaza, ördeğe.

Al Fezaî, al eline sazını
Çevir çamlıbele karşı yüzünü.
Uzatıver bir yol daha sözünü
Soğuk ayran doladursun bardağa..

FEZAÎ

Karacaoğlan gibi

Yıllarca gurbette perişan kaldım,
Derdimi dökecek dil bulamadım.
Şu deli gönlümü saldım bağlara;
Dikeni olmıyan gül bulamadım.

Çeşmeye vardım da çeşme kurudu,
Ateş-i firkatım aldı, yürüdü,
Daima peşinden çekti, sürüdü;
Tutunup kalacak dal bulamadım..

Her yerde felâket çıktı karşıma,
Türlü eziyetler geldi başıma,
İçimde parlıyan aşk ataşıma;
Serpecek bir avuç kül bulamadım..

Kimseden görmedim bir parça yardım.
Yaramı -elimle- gene ben sardım,
Bütün bir çarşıyı gezdim aradım;
Şu kırık sazıma tel bulamadım..

Adım da, şanım da Belli'dir benim,
Ben ki, dert uğrunda ölenlerdenim,
Daima yanıyor aşk ile tenim;
Elimden tutacak el bulamadım...

Şemsi BELLİ